

KAZIMIERZ PAJĄK
Poznań

WKŁAD WIELKOPOLSKI W POWSTANIE, ROZWÓJ I DZIAŁALNOŚĆ SZCZECIŃSKIEGO ŚRODOWISKA AKADEMICKIEGO

Na powstanie i rozwój szkolnictwa wyższego w stolicy Pomorza Zachodniego złożyło się kilka czynników. Jednym z nich, zasługującym na odnotowanie, była baza materialna, wprawdzie skromna i zdewastowana wskutek działań wojennych, ale posiadająca znaczną wartość w warunkach ogromnych zniszczeń miasta (55⁰/o budynków zniszczonych w granicach 50 - 100⁰/o; 15⁰/o w granicach 10 - 50⁰/o, a tylko 30⁰/o miasta uległo zniszczeniu w granicach 10⁰/o).

Innym, zapewne niemniej ważnym czynnikiem było zapotrzebowanie społeczne na ludzi z wyższym wykształceniem. Wraz z objęciem Szczecina przez władze polskie rozpoczął się proces napływu ludności, wśród której duży procent stanowiła młodzież, odczuwająca potrzebę ukończenia bądź uzupełnienia swego wykształcenia.

Pierwsze próby zorganizowania w Szczecinie wyższej uczelni podjęto w dniu 4 maja 1945 r., po przybyciu do miasta siedmioosobowej grupy operacyjnej Uniwersytetu Poznańskiego, kierowanej przez mgr chemii Kazimierza Flatau. Jej zadaniem było przygotowanie warunków do utworzenia tu filii poznańskiej uczelni. Pełnomocnictwo do działania podpisał prorektor Uniwersytetu profesor Stefan Błachowski. Pierwszoplanowym zadaniem było zabezpieczenie bibliotek, pomocy naukowych, map itp. Kazimierz Flatau tak wspomina tę pionierską działalność:

„[...] W pierwszym rządzie naszym obowiązkiem było utworzenie Oddziału Administracji ogólnej Uniwersytetu Poznańskiego w Szczecinie, a następnie jako uprawniona placówka Uniwersytetu Poznańskiego zaczęliśmy od zabezpieczenia mienia nowego Uniwersytetu w Szczecinie — biblioteki naukowej. Na plan pierwszy poszły budynki na uczelni, instytuty, oraz bloki mieszkalne dla kadry naukowej”¹.

Władze miasta Szczecina na siedzibę wyższej uczelni przeznaczyły gmach przy ulicy Mickiewicza 66, a w perspektywie powstająca placówka miała otrzymać dalsze dwa gmachy nad Odrą na Wałach Chrobrego. Wartki nurt pracy nad przygotowaniem do otwarcia uczelni został przerywany decyzją Rządu nakazującą przeprowadzenie tymczasowej ewakuacji

¹ P. Zaremba, *Szczecin — miasto wyższych uczelni*, Warszawa 1954, ss. 6-7.

cji władz wojewódzkich ze Szczecina. Rozpoczęta 16 V 1945 r. zakończyła etap przygotowań do powstania filii Uniwersytetu Poznańskiego w Szczecinie. Wobec takich wydarzeń grupa K. Flatau powróciła do Poznania i pomimo że 23 V 1945 r. władze wojewódzkie przeniesiono z Koszalina do Szczecina nie powróciła ponownie by dokończyć rozpoczęte dzieło.

Pierwsze nieudane próby nie zniechęciły Szczecinian i już jesienią 1945 r. zarówno władze miasta i opinia społeczna uznały za bezsporną i pilną potrzebę utworzenia wyższej szkoły handlowej. Nie brakowało przy tym ludzi, którzy dostrzegając rozwój portu, postulowali otwarcie uczelni, kształcącej kadry dla potrzeb handlu zagranicznego².

Wyrazem tych opinii był opracowany *Memoriał w sprawie utworzenia w Szczecinie wyższej uczelni handlowej* i przesłany do Ministerstwa Oświaty 25 stycznia 1946 r. Postulował on utworzenie w Szczecinie Akademickich Kursów Handlu Zagranicznego, uzasadniając potrzebę utworzenia uczelni rozwojem działalności portu, nastawionego głównie na handel zagraniczny. W dalszej części stwierdzał, że „[...] istnienie uczelni miałyby podstawowe znaczenie dla utrwalenia polskości i krzewienia kultury regionu szczecińskiego”³.

Blżej sprecyzowaną ideę utworzenia w Szczecinie uczelni wyższej zaprezentowano na łamach „Kurieria Szczecińskiego” w dniu 20 III 1946 r. Czytamy w nim m.in.:

„Szczecin uważać należy za najwłaściwsze miejsce na siedzibę Akademii Handlu Zagranicznego. Przemawia za tym szereg powodów [...] otwarcie portu, koncentracja kupiectwa, brak uczelni. Założenie wyższej uczelni przyczyniłoby się jeszcze w większej mierze do utrwalenia polskości miasta. Świat by się przekonał, że Polska stanowczo ugruntuje przyszłość Szczecina zarówno pod względem gospodarczym, jak i kulturalnym”.

Inicjatywa społeczna znalazła poparcie u władz administracyjnych i politycznych miasta, które zwróciły się do Akademii Handlowej w Poznaniu z prośbą o realizację projektu. Gorącym zwolennikiem zmaterializowania przedstawionej idei okazał się ówczesny rektor Akademii prof. dr Józef Górski. Referując w styczniu 1946 r. ogólne założenia organizacyjne co do utworzenia w Szczecinie uczelni handlowej Ministrowi Oświaty Czesławowi Wycechowi, zwracał szczególną uwagę na potrzebę kształcenia kandydatów na stanowiska przyszłych kierowników placówek

² Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Szczecinie (dalej WAP), Szczecin, Urząd Wojewódzki Szczeciński, Wydział Ogólny, *Wyższe Szkolnictwo Handlowe w Szczecinie w 1946 r.*, syg. 259, k. 19 i nast.

³ WAP Szczecin, Urząd Wojewódzki Szczeciński, KOSS; *Sprawozdania z działalności za lata 1946 - 1947*, syg. 44, k. 46. Memoriał podpisali: Wiktor Kędziński — dyr. Liceum Handlowego, dr Stanisław Mirabella, mgr Brunon Taydelt — naczelnik Wydziału Oświaty, Kultury i Sztuki Zarządu Miejskiego, dr Eufemiusz Terebucha.

gospodarczych oraz specjalistów z zakresu obrotu międzynarodowego i transportu⁴.

W połowie 1946 r. zapadła decyzja: w Szczecinie powstanie Akademia Handlowa — jako filia uczelni poznańskiej. Informacja o naborze na I rok studiów ukazała się w miejscowej prasie 1° VIII 1946 r. W ciągu dwóch tygodni od ogłoszenia zamieszczonego w prasie, jeszcze przed oficjalnym terminem, przyjmowania zgłoszeń wpłynęło 700 podań, a w wyznaczonym terminie (do 15 IX 1946 r.) — 2 300. Po zweryfikowaniu złożonych dokumentów na studia zakwalifikowano 1 700 osób⁵.

Inauguracja pierwszego roku akademickiego w Akademii Handlowej odbyła się 15 X 1946 r. Do zebranych słuchaczy (1700 w tym 450 kobiet), kadry dydaktyczno-naukowej i zaproszonych gości, rektor prof. dr J. Górski powiedział:

„Jestem ogromnie wzruszony, jestem wzruszony dlatego, że po raz pierwszy od stuleci przemawia polski profesor, w polskim Szczecinie i do polskiego słuchacza. Jest to niewątpliwie dla nas wszystkich przełomowa chwila [...]. Nie chcemy kształcić jedynie samych groszorbów. Nasi absolwenci mają być przede wszystkim wysoko wyrobionymi obywatelami, rozumiejącymi głębokie potrzeby gospodarcze i społeczne kraju oraz szerokich warstw naszego narodu”⁶.

Administracja nowo powstałej uczelni mieściła się w gmachu przy ul. Mickiewicza 66. Wykłady odbywały się w pomieszczeniach Zakładu Oczyszczania Miasta oraz w sali posiedzeń Miejskiej Rady Narodowej. Wyposażenie uczelni było niewystarczające. Księgozbiór biblioteki Akademii, w pierwszym roku jej istnienia składał się z 970 woluminów, skompletowanych przez studentów. Akademia Handlowa była szkołą prywatną i utrzymywała się z czesnego wpłacanego przez słuchaczy⁷.

Interesujący był skład socjalny studentów pierwszej szczecińskiej szkoły wyższej. Najliczniejszą grupę, bo około 40% wszystkich studentów, stanowili przedstawiciele wolnych zawodów (kupcy, rzemieślnicy, lekarze). Drugą pod względem wielkości grupą społeczną byli przedsta-

⁴ WAP Szczecin, UWS, Wydział Ogólny, syg. 251, k. 9-10; także T. Wiśniewski, *Powstanie i rozwój wyższego szkolnictwa ekonomicznego w Szczecinie. Ogólny zarys działalności w latach 1946-1976*. „Przegląd Ekonomiczny Przemysłu Okręgowego” nr 2/1977, ss. 3-8.

⁵ Archiwum Politechniki Szczecińskiej (dalej APS Szczecin), *Sprawozdawczość i statystyka oraz programy nauczania z lat 1947/48 oraz 1949*, syg. WM 10/1, także: *Rocznik Akademii Handlowej w Poznaniu. Rok 1946-1947*. Poznań 1947, s. 276.

⁶ WAP Szczecin, Wydział Ogólny, *Wyższe Szkolnictwo Handlowe w Szczecinie*, syg. 239, k. 17.

⁷ WAP Szczecin, Wydział Ogólny, *Sprawozdania z kontroli Akademii Handlowej w Szczecinie*, syg. 252, k. 34; także Archiwum Zakładu Historii Partii przy KC PZPR (dalej AZHP KC PZPR), Wydział Oświaty i Kultury — Ministerstwo Oświaty. *Dekret o organizacji nauki i szkolnictwa wyższego*, syg. 295/XVII/62, k. 76.

wiciele inteligencji pracującej — 36%. Studentów pochodzenia chłopskiego było 16% i tylko 8% pochodzenia robotniczego. Wiek studentów wahał się od 20 do 40 lat.

Skład społeczny młodzieży studiującej uległ poprawie w następnych latach studiów. Rok akademicki 1947/1948 rozpoczęło 716 studentów drugiego roku, przy czym liczba studentów pracujących zmniejszyła się z 80 do 60% (tytuł zaliczyło pierwszy rok z liczby 1 700 przyjętych). Sprawność kształcenia wynosiła 40%. Na kolejny I rok studiów przyjęto 1552 osoby. Nadal przeważała ilościowo młodzież pochodzenia inteligentnego nad robotniczą i chłopską, ale dysproporcje były już nieznaczne. Natomiast w roku akademickim 1948/1949 studia rozpoczęły 722 osoby, z których 72% pochodziło z klasy robotniczej i chłopskiej⁸.

Trudnym problemem szczecińskiej uczelni był brak miejscowej kadry naukowo-dydaktycznej. W roku akademickim 1946/47 zajęcia dydaktyczne w większości prowadzone były przez wykładowców z Poznania i Warszawy, a niewielka tylko ilość przez asystentów i lektorów pochodzenia miejscowego. Dó grona pierwszych wykładowców należeli m.in. profesorowie: Leon Babiński, Florian Barciński, Janusz Deresiewicz, Bolesław Kuryłowicz, Józef Rzóśka, Alfred Wielopolski, Zbigniew Zakrzewski⁹.

W drugim roku istnienia Akademii na ogólną liczbę 46 pracowników nauki 9 mieszkało w Poznaniu, 1 w Gnieźnie i 1 w Gdyni, a 35 w Szczecinie. W roku następnym proces formowania się miejscowej kadry został zakończony. Z ogólnej liczby 86 pracowników, 3 dojeżdżało z zewnątrz — z Poznania (dr J. Rzóśka), z Gdyni (prof. Kulikowski), z Torunia (prof. K. Ślaski). 83 pracowników Akademii na stałe mieszkało w Szczecinie¹⁰.

Po rocznej działalności Akademii jej zależność od macierzystej uczelni była tylko formalna. Powołana przy Akademii Handlowej w Szczecinie Rada Wykładowców i Kuratorium Społeczne Akademii Handlowej faktycznie przyniosły uczelni samodzielność. Potwierdzone to zostało mianowaniem pierwszego rektora, którym został prof. dr Leon Babiński¹¹.

(W 1950 r. uczelnia szczecińska przeszła pierwszą reorganizację. Wprowadzono nową specjalizację studiów w zakresie transportowo-komuni-

⁸ APS Szczecin, *Sprawozdanie i statystyka za lata 1948/49*, sygn. D-6/15; także WAP Szczecin, UWS. Wydział Społeczno-Polityczny, korespondencje dotyczące oświaty, nauki i kultury 1945 - 1948, sygn. 1058, k. 76.

⁹ Archiwum Instytutu Zachodnio-Pomorskiego (dalej AIZP Szczecin), E. Terebucha, *Szczecin jako ośrodek nauk społecznych*, sygn. R-17, k. 17.

¹⁰ Tamże, k. 18; także J. Rutkowski, *Rozwój szczecińskiego ośrodka nauk ekonomicznych*, „*Ekonomista*” z. 14 — *Zeszyty Naukowe Politechniki Szczecińskiej* nr 96/1967, ss. 1, 2, 17.

¹¹ AIZP Szczecin, E. Terebucha, *Szczecin jako ośrodek...*, op. cit., k. 17.

kacyjnym, a przyjęcie na studia uwarunkowane było pozytywnym wynikiem egzaminu wstępnego. Rozporządzeniem Prezydium Rady Ministrów Akademia Handlowa przemianowana została w Wyższą Szkołę Ekonomiczną i pod tą nazwą funkcjonowała do 1955 r.¹² Zlikwidowano dotychczasowe wydziały uczelni: Ogólno-Handlowy i Handlu Zagranicznego, na miejsce których powstały nowe: Wydział Transportu Śródlądowego (9 katedr) i Wydział Finansów (3 katedry).

W latach następnych struktura uczelni uległa dalszym przeobrażeniom. Podyktowała je konieczność przygotowania wysoko kwalifikowanych kadr dla transportu. Spowodowało to rozrost organizacyjny uczelni. Ostatecznie od roku akademickiego 1953/1954 czynne były cztery wydziały: Transportu Kolejowego, Transportu Samochodowego, Transportu Wodno-Śródlądowego oraz Towaroznawstwa Rolno-Spożywczego. Pierwsze trzy dzieliły się na sekcję eksploatacyjną i finansową. Każdy z wydziałów uzyskał prawo wydawania dyplomów magisterskich¹³.

Wraz z przeprowadzoną reorganizacją i wzrostem zadań dydaktycznych następował rozwój kadry naukowej, polegający nie tylko na znacznym wzroście ilościowym, lecz przede wszystkim na poważnym awansie w zakresie uzyskiwania stopni naukowych. Szczegółowo przedstawia to tabela 1.

TABELA 1

Pracownicy naukowo-dydaktyczni Akademii Handlowej a następnie Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Szczecinie w latach 1946 - 1955

Rok akademicki	Prof. zwycz.	Prof. nadzwycz.	Doc.	Z-cy prof. st. wykł.	Adiunkci	St. asyst.	Asyst.	Razem
1946/47	1	3	—	8	—	—	4	16
1948/49	—	1	—	14	—	1	21	37
1949/50	—	—	—	20	2	6	18	46
1954/55	—	—	—	15	9	11	19	54
Razem	1	4	—	57	11	18	62	153

Zróżdło: Archiwum Instytutu Zachodnio-Pomorskiego (dalej AIZP), E. Terabucha *Szczecin jako ośrodek nauk społecznych*, op. cit. s. 19 i nast. także Archiwum Politechniki Szczecińskiej (dalej APS) Szczecin, *Sprawozdawczość i statystyka za lata 1950 - 1953*, syg. WBM 6/II/3, oraz za lata 1954 - 1956, syg. WBM 7/2; także J. Stanielowicz, *Wydział Inżynierijno-Ekonomiczny Transportu*, op. cit., s. 192.

¹² D.U. nr 7 z 15 III 1950 r., poz. 68. Rozporządzenie, Prezydium Rady Ministrów z 3 III 1950 r. z ważnością od 1 I 1950 r. przekształciło Oddział Szczecińskiej Akademii Handlowej w Poznaniu w Wyższą Szkołę Ekonomiczną. Uzupełnieniem podstaw organizacyjnych WSE było rozporządzenie Ministra Szkolnictwa Wyższego i Nauki z 6 IV 1951 r.

¹³ J. Stanielowicz, *Wydział Inżynierijno-Ekonomiczny Transportu*. W: *Politechnika Szczecińska 1946 - 1971*. Szczecin 1974, s. 188.

Wyższa Szkoła Ekonomiczna istniała do 1955 r., tj. do czasu przekształcenia jej w Wydział Ekonomiczny Politechniki Szczecińskiej. W ciągu krótkiej działalności mury jej opuściło 1 347 absolwentów, a łącznie z Akademią Handlową 2 393.

Idea utworzenia uczelni wyższej o charakterze technicznym zrodziła się 4 lipca 1946 r. Autorem projektu była młodzież zrzeszona w ówczesnych związkach i stowarzyszeniach młodzieżowych. Opracowano w tej sprawie stosowny memoriał zawierający argumenty i postulaty przemawiające za utworzeniem w Szczecinie Politechniki. Z jego treścią zapoznano ówczesne kierownictwo partyjno-rządowe kraju, województwa, władze resortu oświaty, a nawet Zarząd Główny Polonii Zagranicznej¹⁴.

Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej po zapoznaniu się z treścią oświadczenia WUIIP w dniu 2 X 1946 r. skierowało do Ministerstwa Oświaty uchwałę, w której stwierdziło:

„Na mocy artykułu 28 ustawy z 11 września 1944 r. 'O organizacji i zakresie działalności Rad Narodowych' (Dz. U. RP, Nr 5, poz. 22) — Wojewódzka Rada Narodowa uznaje sprawę utworzenia w Szczecinie politechniki za ważną i udziela całkowitego poparcia inicjatywie Komisji Porozumiewawczej Organizacji Młodzieżowych, zmierzającej do utworzenia uczelni tego typu na Pomorzu Zachodnim”¹⁵.

Równoległe do zabiegów czysto formalnych zaczęto tworzyć fakty dokonane. Powołano m.in. do życia Komitet Organizacyjny Politechniki Szczecińskiej, na czele którego stanął przewodniczący Prezydium WRN dr Konrad Patek.

Ministerstwo Oświaty doceniając zaangażowanie władz politycznych, administracyjnych, młodzieżowych i całego społeczeństwa pismem z dnia 7 września 1946 r., podpisanym przez Dyrektora Departamentu IV (Szkół Wyższych) prof. dra Stanisława Arnolda, upoważniło inż. Bolesława Orgelbranda, dyrektora Szkoły Inżynierskiej w Poznaniu, do zajęcia się sprawami organizacji Szkoły Inżynierskiej w Szczecinie. W dniu 27 września z jego inicjatywy zorganizowano w Szczecinie konferencję z udziałem inż. J. Maciejewskiego, wiceprezydenta Szczecina i inż. Bolesława Briksa, na której przedstawiono projekt utworzenia Szkoły Inżynierskiej, nie rezygnując z możliwości przekształcenia jej w przyszłości w politechnikę¹⁶.

21 listopada 1946 r. przybyła do Szczecina z ramienia Ministerstwa

¹⁴ WAP Szczecin, UWS, Wydział Ogólny, *Memoriał Komisji Porozumiewawczej*, syg. 251, k. 9 i nast.

¹⁵ Archiwum Komitetu Wojewódzkiego PZPR Szczecin (dalej AKW PZPR) Szczecin, Wydział Propagandy; *Instrukcje, okólniki, wytyczne Wydziału Nauki i Szkolnictwa Wyższego KC PPR*, syg. 34/VII/322, k. 62 - 69.

¹⁶ APS Szczecin, Szkoła Inżynierska, *Sprawozdania*, syg. D-6/15.

Oświaty, Eugenia Krassowska, by wspólnie z przedstawicielami Komitetu Organizacyjnego sfinalizować uruchomienie uczelni. Efektem konferencji były podjęte przez E. Krassowską następujące decyzje¹⁷:

1. Powołuje się w Szczecinie Wyższą Szkołę Inżynierską z dniem 1 grudnia 1946 r. subsydiowaną tymczasowo za pośrednictwem Szkoły Inżynierskiej w Poznaniu i pod tymczasowym kierownictwem jej dyrektora inż. Orgelbranda.

2. Uzyskanie przez Wyższą Szkołę Inżynierską samodzielności organizacyjnej i finansowej nastąpi z dniem 1 lutego 1947 r.

3. Fundusze na rozbudowę uczelni w kwocie 3 mln zł zapewni Delegatura Rządu ds. Wybrzeża w Gdyni.

4. Stworzenie warunków do przekształcenia Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Politechnikę Szczecińską pozostawia się Komitetowi Organizacyjnemu.

W pierwszych dniach stycznia 1947 r. przebywała w Warszawie delegacja Komitetu Organizacyjnego Politechniki Szczecińskiej w składzie: inż. Ryszard Bagiński, inż. Antoni Bućkiewicz, Stefan Czarnowski, inż. Mikołaj Żak, inż. Bolesław Orgelbrand. W rozmowach z wiceminister Krassowską i dyrektorem departamentu prof. S. Arnoldem, w dniu 20 stycznia podjęto ostateczne decyzje o utworzeniu Szkoły Inżynierskiej w Szczecinie¹⁸.

Minister Oświaty — Czesław Wycech w dniu 20 stycznia 1947 r. podpisał rozporządzenie (Nr IV — SW — 357/47) w sprawie utworzenia Szkoły Inżynierskiej w Szczecinie. Jego treść brzmiała:

„Na podstawie art. 1 ustawy z dnia 4 marca 1920 r. o tymczasowym ustroju władz szkolnych (Dz. U. RP, Nr 50, poz. 304) oraz art. 51 ustawy z dnia 11 marca 1932 r. o ustroju szkolnictwa (Dz. U. RP, Nr 36, poz. 389) zarządzam co następuje:

1. Otwieram Szkołę Inżynierską w Szczecinie jako wyższą szkołę nieakademicką;
2. Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 grudnia 1949 r.¹⁹”

Inauguracja zajęć nastąpiła 8 III 1947 r. Do grona słuchaczy (naukę rozpoczęło 297 osób) i kadry naukowo-dydaktycznej (63 osoby, w tym tylko 20 wykładowców, 11 st. asystentów, 32 asystentów i lektorów, 5 samodzielnych pracowników nauki), przemówił mgr inż. Ryszard Bagiński, zapoznając zebranych z celami kształcenia i zadaniami stojącymi

¹⁷ AZHP KC PZPR Warszawa, Wydział Oświaty i Kultury, *Notatka z rozmów z E. Krassowską*, sygn. 295/XVII — 36, k. 62.

¹⁸ AKW PZPR Szczecin, Wydział Propagandy, *Instrukcje, okólniki, wytyczne Wydziału Nauki i Szkolnictwa Wyższego KC PZPR. Korespondencje*, sygn. 34/VII — 322, k. 62.

¹⁹ APS Szczecin, Szkoła Inżynierska. *Sprawozdania z organizacji i działalności Szkoły Inżynierskiej w Szczecinie*, sygn. D-6/15.

przed szkołą w roku szkolnym 1947/1948. Wykład inauguracyjny wygłosił minister Eugeniusz Kwiatkowski²⁰.

Strukturę organizacyjną tworzyło 5 Wydziałów: Mechaniczny, Elektryczny, Chemiczny, Inżynierii Wodnej, Inżynierii Lądowej. Z tego ostatniego, po reorganizacji w 1949 r., wyodrębnił się Wydział Architektury.

W latach 1947 - 1955 Szkołę Inżynierską opuściło 1 726 absolwentów, w tym: 542 inżynierów budownictwa lądowego i wodnego, 302 inżynierów mechaników, 426 inżynierów elektryków, 201 inżynierów chemików i 255 inżynierów architektów²¹.

W trudnej sytuacji, związanej z niemożnością pozyskania pracowników dydaktycznych z innych ośrodków, kierownictwo Szkoły Inżynierskiej oparło politykę personalną na rozwoju własnej kadry naukowej. Począwszy od 1953 r., dzięki uruchomieniu tzw. „zamkniętych kursów magisterskich” większość asystentów mogła we własnej uczelni podwyższyć swoje kwalifikacje²². Rozwój ilościowy pracowników naukowo-dydaktycznych Szkoły Inżynierskiej przedstawia tabela 2.

TABELA 2

Rozwój ilościowy pracowników naukowo-dydaktycznych Szkoły Inżynierskiej w latach 1947 - 1955

Rok	Prof. zwyczaj.	Prof. nadzwyczaj.	Doc.	Kontr. Samod. Pracow. Nauki	Z-cy prof.	St. wykł.	Wykł.	Adiunkci	St. asyst. i asyst.	Razem
1947	—	—	—	20	—	—	—	47		67
1948	—	—	—	36	—	—	—	85		121
1952	—	—	—	67	—	—	—	225		292
1955	—	—	5	—	52	—	—	29	140	226

Zródło: AKW PZPR, Szczecin, Wydział Propagandy, Instrukcje, Okólniki, Wytoczne Wydziału Nauki KC PZPR, Korespondencje, sygn. 34/VII/32, k. 62; także APS Szczecin, Szkoła Inżynierska, Sprawozdawczość i Statystyka, sygn. P-3.

Bezpośrednio przed rozpoczęciem dziesiątego roku akademickiego w Szczecinie na mocy uchwały Rady Ministrów z dnia 6 VIII 1955 r. Szkoła Inżynierska przejęła z dniem 31 VIII 1955 r. agendy zlikwidowanej Wyż-

²⁰ R. Bagiński, *Szkoła Inżynierska w Szczecinie*. W: *Informator Pomorza Zachodniego. 1945 - 1948*. Szczecin 1950, s. 50.

²¹ APS Szczecin, *Sprawozdawczość, Studenci Szkoły Inżynierskiej*, sygn. P-3/15.

²² AKW PZPR Szczecin, Wydział Propagandy, *Instrukcje, okólniki, wytoczne Wydziału Nauki KC PZPR, Korespondencje*, sygn. 34/VII/322, k. 93. Propozycje zamkniętych kursów magisterskich zgłoszone zostały do KW PZPR Szczecin w dniu 6 II 1953 r.

szej Szkoły Ekonomicznej i włączyła je do swej struktury jako piąty Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny Transportu Drogowego²³.

Uchwałą Rady Ministrów z dnia 30 IX 1955 r. z mocą obowiązującą od 1 IX tegoż roku Szkoła Inżynierska zostaje podniesiona do rangi politechniki.

Struktura organizacyjna uczelni została ustalona zarządzeniem ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 II 1956 r. i przedstawiała się następująco:

I Wydział Budownictwa Lądowego i Wodno-Melioracyjnego

— oddział Budownictwa Przemysłowego i Ogólnego

— oddział Budownictwa Wodno-Melioracyjnego

9 katedr

II Wydział Budowy Maszyn

— 9 katedr

III Wydział Chemiczny

— 8 katedr

IV Wydział Elektryczny

— 7 katedr

V Wydział Inżynieryjno-Ekonomiczny Transportu Drogowego

— oddział Inżynieryjno-Ekonomiczny Transp. Samoch.

— oddział Ekonomiki Transportu Drogowego

— 9 katedr

Kolejna zmiana o charakterze reorganizacji została dokonana z dniem 12 II 1962 r. zarządzeniem Ministra Szkolnictwa Wyższego. Likwidacji uległy niektóre katedry, a liczne drobniejsze zmiany miały charakter rozwojowy²⁴.

Zasadniczą zmianę w strukturze Politechniki wprowadziło zarządzenie Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 V 1970 r. Jego wydanie poprzedziła roczna praca rad wydziałowych, kolegium rektorskiego, komitetu uczelnianego PZPR oraz konsultacje z Departamentem Studiów Technicznych MNSzWiT.

W wyniku dokonanej reorganizacji Wydział Budownictwa Lądowego i Wodno-Melioracyjnego został przemianowany na Wydział Budownictwa i Architektury; Wydział Budowy Maszyn — na Budowy Maszyn i Okrętów, a Wydział Chemiczny na Technologii Chemicznej. Ponadto w miejsce dotychczasowych 49 katedr na wydziałach utworzono: 13 instytutów oraz 2 instytuty międzywydziałowe (matematyki i fizyki)²⁵.

²³ APS Szczecin, *Sprawozdawczość i statystyka za lata 1954/55*, sygn. P-3, także „Monitor Polski” nr 73 z 20 VIII 1955, poz. 905.

²⁴ Zob. Dz.U. M.Sz.W. nr 2 z 22 II 1962 r., poz. 7.

²⁵ APS Szczecin, *Kopie posiedzeń Senatu, wyciąg z Dziennika Urzędowego Mi-*

Uzupełnieniem reorganizacji były zarządzenia Rektora nr 61/70 z dnia 21 XII 1970 r. określające strukturę Gospodarstwa Pomocniczego — Zakładów Doświadczalnych Politechniki Szczecińskiej oraz nr 62/70 z 31 XII 1970 r. wprowadzające strukturę zakładową Instytutów i w ślad za tym powołujące kierowników zakładów²⁶.

W momencie powołania do życia Politechniki kadra naukowa była nieliczna, składająca się z 6 samodzielnych pracowników nauki (1 profesora i 5 docentów). Wzmocnienie kadry zarówno ilościowe, jak i jakościowe stało się najważniejszym problemem uczelni. Coraz częściej zaczęto wysyłać asystentów na studia magisterskie do Gdańska, Gliwic, Poznania, Warszawy, Wrocławia na tamtejsze politechniki. Stan ten nie trwał długo, bo już w 1957 r. w związku z reformą programów nauczania w Politechnice Szczecińskiej wprowadzono jednolite studia magisterskie. Od tej chwili kadre pracowniczą kształcono we własnej uczelni²⁷.

Dotkliwie w skutkach dla uczelni było postanowienie ustawy o szkolnictwie wyższym z dnia 5 XI 1958 r., znoszące tytuł zastępcy profesora i uprawnienia z tym związane z dniem 30 IX 1961 r. Spowodowała ona pozbawienie kierownictwa pewnych katedr, co przyspieszyło zmiany struktury organizacyjnej. Spośród 37 zastępców profesora 29 zostało z dniem 1 X 1961 r. przeszerogowanych na etaty starszych wykładowców, 3 przeszło na emeryturę, a 5 zrezygnowało z pracy²⁸.

W miarę rozwoju uczelni obserwuje się wzrost poziomu naukowego jej kadry naukowo-dydaktycznej. Jakościowe jej doskonalenie łączyć trzeba z faktem, że w latach 1962 - 1963 Wydziały: Budownictwa Lądowego i Wodno-Melioracyjnego, Chemiczny i Inżynieryjno-Ekonomiczny, a w 1968 r. Wydział Budowy Maszyn uzyskały prawo nadawania stopnia naukowego doktora. Pozwoliło to na szybsze kształcenie własnej kadry naukowej i uniezależnienie się pod tym względem od innych uczelni.

W latach 1961 - 1980 nadano łącznie 613 stopni doktora, a od 1969 r. Politechnika uzyskała prawo nadawania stopnia doktora habilitowanego i w latach 1969 - 1980 nadała ich 17.

Dorobek w zakresie kształcenia kadry nauczycieli akademickich ze stopniem doktora habilitowanego należy uznać za najważniejsze osiągnięcie Politechniki w tym okresie.

Dynamiczny wzrost ilościowy kwalifikowanej kadry naukowej uczelni pozwolił na systematyczne podnoszenie poziomu nauczania i wykształcenia *nisterstwa Oświaty i Szkolnictwa Wyższego* nr A-8 z 27 VII 1970 r., poz. 46, sygn. CH 10/II/22.

²⁶ Tamże.

²⁷ APS Szczecin, *Sprawozdawczość i statystyka za 1957 r.*, sygn. P-9-3.

²⁸ Szerzej, S. Prowans, *Dwadzieścia lat wydziałów technicznych Politechniki Szczecińskiej*. W: *Dwudziestolecie nauki polskiej na Pomorzu Szczecińskim 1946 - 1966*. Szczecin 1968, s. 396.

nie tysięcy specjalistów, którzy zasilili gospodarkę regionu i kraju. Rozwój naukowy kadry dydaktycznej Politechniki Szczecińskiej przedstawia tabela 3.

TABELA 3

Rozwój kadry dydaktycznej PS w latach 1955 - 1980

Kadra dydaktyczno-naukowa	1955	1956	1960	1966	1975	1980
Prof. zwyczajni	—	—	1	—	4	6
Prof. nadzwyczajni	1	—	4	7	24	25
Doc. etatowi	5	5	16	18	69	65
Doc. kontraktowi	—	—	—	—	21	8
Z-cy profesora	—	52	38	—	—	—
Adiunkci	—	29	52	53	123	254
Starsi asystenci	—	140	110	92	291	285
Asystenci	—	—	—	—	72	62
St. wykładowcy	—	—	—	37	50	64
Wykładowcy	—	—	—	28	24	29
Razem:	6	226	221	235	678	798

Zródło: Dział Kadr Politechniki Szczecińskiej za wyszczególnione lata, Sprawozdanie GUS, S-22.

Imponujący jest rozwój kadrowy Politechniki. Jej poprzedniczka — Szkoła Inżynierska — posiadała tylko sześciu samodzielnych pracowników nauki. W 1980 r., po dwudziestopięcioletniej działalności, Politechnika zatrudniała 798 pracowników nauki, w tym: 31 profesorów zwyczajnych i nadzwyczajnych, 73 docentów, 254 adiunktów, 347 asystentów i starszych asystentów²⁹.

Historię uczelni, w jej najogólniejszych zarysach, można także odczytać z liczby studentów rozpoczynających i absolwentów kończących studia.

Studia w początkowym okresie działalności Szkoły Inżynierskiej oraz Akademii Handlowej trwały trzy lata i dawały absolwentom dyplom pierwszego stopnia — inżyniera lub ekonomisty.

W roku akademickim 1951/1952 w obu uczelniach zarządzeniem resortu wprowadzono jednolitą dyscyplinę studiów. Od 1953 r. w Szkole Inżynierskiej obowiązywał 4-letni okres studiów, a w rok później wprowadzono równoległe studia magisterskie pięcioletnie.

Z chwilą utworzenia Politechniki przystąpiono do weryfikacji okresu studiów. W związku z tym już od roku akademickiego 1956/1957 prowadzone były tylko studia magisterskie, trwające w zależności od wydziału 4 - 5 lat.

²⁹ Sporządzono w oparciu o *Sprawozdania GUS S-22* Działu Kadr Politechniki Szczecińskiej.

Z nowym rokiem akademickim 1957/1958 uruchomiono 6-letnie studia magisterskie dla pracujących, a od roku 1958/1959 jako 4-letnie inżynierskie.

Obok studiów dziennych, wieczorowych, zaocznych i eksternistycznych (które od roku 1970/71 istnieją pod nazwą studiów uzupełniających), Politechnika prowadzi także, poczynając od 1965 r. Studium Podyplomowe w zakresie planowania przestrzennego dla absolwentów polskich szkół wyższych oraz Studium Podyplomowe Urbanistyki i Planowania Regionalnego dla planistów — cudzoziemców z krajów rozwijających się (w języku angielskim).

Należy także nadmienić, że w 1959 r. został zorganizowany Punkt Konsultacyjny Politechniki Szczecińskiej w Koszalinie. Celem jego działalności było wykształcenie i przekazanie regionowi specjalistów w zakresie ekonomii i techniki. Pierwsi absolwenci uzyskali dyplomy magisterskie w 1964 r. W cztery lata później nastąpiło usamodzielnienie punktu, w wyniku czego powstaje Wyższa Szkoła Inżynierska.

W 1960 r. uruchomiono drugi Punkt Konsultacyjny w Gorzowie Wielkopolskim, na studiach dla pracujących (zaocznych) ze specjalnością obrabiarki, narzędzia i techniki budowy maszyn.

Politechnika Szczecińska łącznie do 1980 r. przekazała gospodarce narodowej 15 587 absolwentów, a wliczając także dorobek AH, WSE, SI, to liczba absolwentów wynosi 19 706. Z liczby tej 52% to wysokiej klasy inżynierowie, a 48% stanowią ekonomiści³⁰.

Absolwenci Politechniki Szczecińskiej pracują na terenie całego kraju. Najwięcej, bo około 60%, pozostało na Pomorzu Szczecińskim. Takie rozmieszczenie tłumaczy się wieloma czynnikami, z których zapewne najważniejsze to: duże zapotrzebowanie gospodarki szczecińskiej na kadry techniczne i ekonomistów, szczególnie w takich dziedzinach jak gospodarka morska, budownictwo, przemysł chemiczny; dobre warunki startu życiowego i szybsza możliwość uzyskania mieszkania; możliwość obejmowania w rozwijającym się regionie atrakcyjnych stanowisk pracy i inne.

Po uporaniu się z organizacją Akademii Handlowej i Szkoły Inżynierskiej, coraz częściej zaczęto mówić o wyższej uczelni kształcącej dla potrzeb regionu tak bardzo potrzebnych kadr lekarskich. W „Kurierze Szczecińskim” już w grudniu 1947 r. ukazał się artykuł pt. *Czy Szczecin będzie miał Akademię Medyczną?*, w którym podkreślano olbrzymie zapotrzebowanie na absolwentów tego typu uczelni na terenie Ziemi Zachodnich. W dalszej części artykułu donoszono także, iż przedstawiciele

³⁰ Z. Zieliński, *Trzydzieści lat...*, op. cit., s. 59; także Dział Kadry Rozwoju Naukowej i Współpracy z Zagranicą Politechniki Szczecińskiej — materiał statystyczny nie uporządkowany.

władz miejskich Szczecina prowadzą rozmowy z prof. H. Raabe — rektorem Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie na temat przeniesienia Wydziału Lekarskiego uczelni do Szczecina ³¹.

Podstawę prawną powołania do życia Akademii Lekarskiej w Szczecinie stanowiło rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 III 1948 r. Nowo kreowana uczelnia była jednowydziałowa — posiadała Wydział Lekarski z Oddziałem Stomatologicznym ³².

Trudności realizacji rozporządzenia okazały się większe od tych, z jakimi borykały się dwie pierwsze uczelnie wyższe Szczecina. I w tym przypadku sprowadzały się one głównie do trudności kadrowych i lokalowych.

W celu pokonania pierwszych trudności organizacyjnych towarzyszących narodzinom Akademii, wojewoda szczeciński powołuje specjalną komisję z zadaniem przestrzennego rozplanowania i zagospodarowania uczelni. W skład komisji weszli: wojewoda szczeciński — ppłk L. Borkowicz; rektor Akademii prof. dr Jakub Węgierko; prorektor prof. dr January Zubrzycki, naczelnik wojewódzkiego Wydziału Zdrowia dr Jan Dorożyński, naczelnik Wydziału Zdrowia dr Edward Dąbrowski (pełniący obowiązki dyrektora administracyjnego Akademii). Ponadto w pracach komisji uczestniczyli: rzeczoznawca Ministerstwa Odbudowy inż. Schmidt, konsultant Ministerstwa Zdrowia inż. Władysław Borowski, dziekan Akademii prof. dr Czesław Murczyński oraz prodziekan prof. Tadeusz Chorażek ³³.

W wyniku wielu narad i konferencji komisji z udziałem przedstawicieli władz politycznych, administracyjnych (wojewódzkich i miejskich) powstał ostateczny plan rozmieszczenia klinik i zakładów teoretycznych Akademii Lekarskiej ³⁴.

Bardzo przydatny dla potrzeb powstającej uczelni okazał się szpital Polskiego Czerwonego Krzyża przy Unii Lubelskiej. W nim też ulokowano osiem katedr stanowiących załączek Akademii. Były to:

- Katedra i Klinika Cho- — kier. prof. J. Węgierko,
rób Wewnętrznych
- Katedra i Klinika Cho- — kier. prof. T. Markiewicz, prof. M.
rób Nerwowych Jarema,

³¹ Archiwum Pomorskiej Akademii Medycznej w Szczecinie (dalej APM Szczecin), *Sprawozdania*, syg. I/3; także T. Brzeziński, *Organizacja i rozwój Pomorskiej Akademii Medycznej*, red. E. Miętkowski. Warszawa 1980, ss. 41-42.

³² APAM Szczecin, *Zarządzenia i korespondencja z Ministerstwem Zdrowia*, syg. SR 60/15, także: PAM, t. 1, 1951 r. *Kronika PAM za lata 1948-1951*, syg. 2310/23, s. 7.

³³ APAM Szczecin, *Protokoły zebrań Komitetu Organizacyjnego PAM*, syg. SR 60, k. 1-2.

³⁴ Tamże, k. 20.

- Katedra i Klinika Pe- — kier. prof. dr Artur Chwalibowski,
diatryczna
- Katedra i Klinika Chi- — kier. prof. dr T. Sokołowski,
rurgiczna
- Katedra i Klinika Oto- — kier. prof. dr J. Taniewski,
laryngologiczna
- Katedra i Klinika Oku- — kier. prof. dr W. Starkiewicz,
listyczna
- Katedra i Zakład Ana- — kier. prof. dr K. Stojalowski,
tomii Patologii
- Katedra i Zakład Radio- — kier. prof. dr Cz. Murczyński.
logii

W dawnym szpitalu miejskim na Pomorzanach przy ulicy Powstańców 72, ulokowano: Zakład Anatomii Prawidłowej i Topograficznej, Zakład Histologii Prawidłowej i Embriologii, Zakład Chemii Ogólnej, Zakład Chemii Fizjologicznej, Zakład Fizyki Lekarskiej, Zakład Mikrobiologii, Zakład Patologii Ogólnej i Doświadczalnej, Zakład Fizjologii, Zakład Farmakologii i Toksykologii, Zakład Biologii i Zakład Higieny.

W szpitalu zlokalizowano także II Klinikę Chirurgiczną, Oddział Urologiczny, Klinikę Chorób Skórnych i Wenerycznych, Klinikę Chirurgii Stomatologicznej oraz I Klinikę Chorób Wewnętrznych.

Administrację Akademii, rektorat, dziekanat przewidywano umiejscowić w gmachu przy ulicy Rybackiej 1.

Dalszy rozwój organizacyjny uczelni przebiegał szybko. W 1949 r. zespół klinik przy ul. Unii Lubelskiej wzbogacił się o Katedrę i Klinikę Dermatologiczną, kierowaną przez prof. dr. T. Chorążaka. Przy ul. Piotra Skargi rozpoczęła działalność Katedra i Klinika Położnictwa i Chorób Kobietych prowadzona przez prof. Januarego Zubrzyckiego.

W miarę rozwoju uczelni powoływano nowe zakłady i katedry specjalistyczne, inne rozbudowywano i wyposażano w odpowiednie, specjalistyczne urządzenia i pomoce naukowe. Z początkowych uruchomionych w 1948 r. 8 klinik i zakładów rozwinęło się do 1976 r.: 10 instytutów, 27 klinik, 25 zakładów teoretycznych lub klinicznych, 2 samodzielne pracownie, 3 studia i biblioteka³⁵.

Kłopoty kadrowe Akademii Lekarskiej w Szczecinie były większe niż w pozostałych ośrodkach tego typu w kraju, ale mniejsze niż w dwóch pierwszych szczecińskich szkołach wyższych. W 1948 r. w skład kadry samodzielnych pracowników naukowych wchodziło: 2 profesorów zwyczajnych, 8 profesorów nadzwyczajnych wywodzących się z ośrodków

³⁵ APAM Szczecin, Powołanie Instytutów PAM, syg. RS 371/41.

naukowych Krakowa i Poznania. Ponadto zatrudnionych było 5 adiunktów, 18 starszych asystentów, 14 młodszych asystentów³⁶.

Dynamiczny rozwój kadry naukowej wynika m. in. z faktu, że Pomorska Akademia Medyczna (PAM) od początku swego istnienia posiadała pełne prawa akademickie, czyli mogła wszczynać u siebie przewody doktorskie, a nawet i habilitacyjne. W okresie od 1949 do 1980 r. w PAM 84 osoby uzyskały habilitacje, a 498 doktoraty. Większość spośród nich to pracownicy naukowci uczelni. W 1980 r. w PAM działalność naukowo-dydaktyczną prowadziło: 4 profesorów zwyczajnych, 18 profesorów nadzwyczajnych, 48 docentów, 182 adiunktów, 133 starszych asystentów, 85 asystentów, 19 starszych wykładowców i wykładowców³⁷.

Wymierne są także osiągnięcia dydaktyczne uczelni. W okresie 1948 - 1980 PAM przekazała społeczeństwu 4 385 lekarzy i 1 518 lekarzy stomatologów. Jeżeli uwzględnić, że na terenie województwa szczecińskiego, koszalińskiego i gorzowskiego, do których trafia najwięcej absolwentów PAM, pracuje 3 272 lekarzy i 938 stomatologów, to udział akademii w przygotowaniu tego zastępu pracowników służby zdrowia jest znaczący³⁸.

Właściwe zagospodarowanie odzyskanych ziem Pomorza Zachodniego wymagało rozwinięcia badań z zakresu stosunków przyrodniczych tych terenów. Utworzenie więc uczelni typu rolniczego determinowało kilka czynników, z których szczególnie ważnymi były: szczupłe kadry fachowców w rolnictwie powodowały, że kultura rolna okresu powojennego była niska. Jej rezultatem były małe plony płodów rolnych zarówno w gospodarstwach indywidualnych, jak i państwowych; zasadnicze różnice geograficzne ziemi Pomorza Zachodniego od innych regionów Polski pod względem geobotanicznym (zwłaszcza glebowym — olbrzymi areał gleb lekkich, torfowych, wód otwartych) oraz klimatycznych związanych z bliskością morza. Istniały także istotne różnice demograficzne i ekonomiczne³⁹.

Specyfika gospodarcza i przyrodnicza terenu wymagała rozległych badań specjalistycznych. Zadaniom tym sprostać mogła tylko własna uczelnia, mogąca dostarczyć możliwie szybko odpowiednią ilość kadr dla rolnictwa i rozwinąć wszechstronną łączność nauki z praktyką.

Myśl utworzenia akademickiej uczelni rolniczej w Szczecinie zrodziła się w 1949 r. Wiąże się to z faktem powołania przez ówczesnego prze-

³⁶ APAM Szczecin, *Sprawozdania*, sygn. R 1/4; także: Dziekanat Wydziału Lekarskiego, *Księga doktoratów za lata 1949 - 1952*, poz. 1 - 42.

³⁷ APAM Szczecin, *Stan zatrudnienia pracowników naukowych PAM w 1968 r. i plan rozwoju kadry naukowej na lata 1970 - 1975*, sygn. SR 271/6, także: PAM Dział Kadr, *Księga etatów samodzielnych pracowników naukowo-dydaktycznych za wyszczególnione lata*.

³⁸ Zob. *Rocznik Statystyczny 1982 r.*

³⁹ Szerzej, St. Laskowski i inni pracownicy rolniczej uczelni Szczecina.

wodnicącego Wojewódzkiej Rady Narodowej mgr. W. Migonia komisji do opracowania projektu wstępnego Wyższej Szkoły Rolniczej⁴⁰.

Realizacja wspomnianego projektu nastąpiła po II Zjeździe PZPR, gdy w marcu 1954 r. pod przewodnictwem ówczesnego zastępcy przewodniczącego Prezydium WRN Jana Gałęja ukonstytuował się Społeczny Komitet Organizacyjny WSR⁴¹.

Prace Komitetu zmierzały w wielu kierunkach. Obok starań o akt prawny, zezwalający na powołanie uczelni, zabiegano także o kadre naukowo-dydaktyczną. W tym celu w dniach 21 - 22 IV 1954 r. odbył się w Szczecinie Zjazd rektorów Wyższych Szkół Rolniczych kraju. Jego organizatorzy liczyli na pomoc w obsadzeniu katedr i zakładów uczelni. Oczekiwania okazały się trafne i słuszne. W niedługim czasie do Szczecina przybyli pierwsi naukowcy — rolnicy: dr M. Lityński, dr A. Sienicka, dr A. Linke, dr S. Kownas, dr J. Piszczek, dr G. Honczarenko.

Drugim problemem, z którym należało się uporać w krótkim czasie była rekrutacja na studia. Rozpoczęto ją w lipcu 1954 r., a więc przed oficjalnym powstaniem uczelni, co nastąpiło 17 VII 1954 r. uchwałą Prezydium Rady Ministrów.

W chwili powstania uczelnia była jednowydziałowa — funkcjonował Wydział Rolny z 12 katedrami i jednym zakładem. W rok później powstał Wydział Zootechniczny, który w roku akademickim 1957/1958 wszedł w skład Wydziału Rolnego. Połączenie wydziałów miało zapewnić pełniejsze kwalifikacje absolwentów pod względem agronomicznym i zootechnicznym.

Rozwój życia gospodarczego na Pomorzu Zachodnim stawiał przed uczelnią w latach następnych szczególne zadania. W wyniku tego w 1964 r. powstała Pracownia Problemów Oceanicznego Przemysłu Rybnego. W październiku natomiast reaktywowany został Oddział Zootechniczny, by we wrześniu 1968 r. przekształcić się ponownie w Wydział Zootechniczny.

Przełomowym dla uczelni był rok 1966. W lutym tego roku Wydział Rybacki Wyższej Szkoły Rolniczej w Olsztynie został włączony jako Wydział Rybactwa Morskiego do uczelni szczecińskiej z następującymi katedrami: Oceanografii i Biologii Morza; Inżynierii Rybackiej, Technologii Przemysłu Rybnego, Mikrobiologii Rybactwa, Technologii oraz Zawodowe Studium Zaoczne.

Kolejnym i zarazem ostatnim etapem zmian organizacyjnych Wyższej Szkoły Rolniczej był rok 1970. Wprowadzone zarządzeniem MNiSzW z 21

⁴⁰ Archiwum Akademii Rolniczej w Szczecinie (dalej AAR Szczecin), *Podstawy prawne WSR w Szczecinie*, syg. I/1.

⁴¹ AAR Szczecin, *Protokoły Komitetu Organizacyjnego WSR oraz Kronika Szkoły 1954 - 1959*, syg. I/51.

V 1970 r. zmiany polegały na przekształceniu większości katedr w instytut, których łącznie powstało 10, w tym 4 na Wydziale Rolniczym, 3 na Wydziale Rybactwa Morskiego, 2 na Wydziale Zootechnicznym i 1 jako jednostka międzywydziałowa⁴².

Wraz z zachodzącymi zmianami organizacyjnymi uczelni obserwuje się ilościowy i jakościowy rozwój kadry naukowo-dydaktycznej. O ile w 1954 r. zatrudnionych było 67 osób, w tym 1 profesor, 3 docentów, 4 zastępców profesora, 28 pomocniczych pracowników nauki oraz 31 pracowników naukowo-technicznych, to w latach późniejszych obserwuje się dynamiczny rozwój kadry naukowej. Według sprawozdań GUS w AR na dzień 31 XII 1980 r., zatrudnionych było: 9 profesorów zwyczajnych, 16 profesorów nadzwyczajnych, 42 docentów, 153 adiunktów oraz 146 starszych asystentów i asystentów⁴³.

W latach 1954-1980 uczelnia przygotowała dla gospodarki Pomorza Zachodniego, a także innych regionów kraju wielu specjalistów: rolników, rybaków i zootechników. W tym czasie wydano 4 040 dyplomów inżyniera oraz 4 973 magistra inżyniera⁴⁴.

W kształtowaniu nowego społeczeństwa województwa szczecińskiego dużą rolę odegrało szkolnictwo, którego rozwój, mimo olbrzymich zniszczeń, braku wyposażenia szkół i niedostatecznej ilości kwalifikowanych kadr nauczycielskich, pomyślnie nadążał za szybko wzrastającym zaludnieniem województwa.

Wprowadzona w dniu 15 lipca 1961 r. w życie ustawa Sejmowa „O rozwoju systemu oświaty i wychowania” określała kierunki działania polskiego szkolnictwa i precyzowała cele działalności wychowawczej. Były nimi: wszechstronny rozwój osobowości wychowanków, wychowanie ich na świadomych i twórczych obywateli, w duchu socjalistycznej moralności i socjalistycznych zasad współżycia społecznego, patriotyzmu i internacjonalizmu, wyposażenie ich w wiedzę o prawach rozwoju społeczeństw, o dziejach narodu oraz zapewnienie im kwalifikacji niezbędnych do pracy zawodowej⁴⁵.

Aby właściwie realizować nakreślone cele, należało szkolnictwo wyposażać w nowe zastępy wykwalifikowanej kadry, której napływ do szkolnictwa Pomorza Zachodniego był mały z racji braku uczelni typu humanistycznego.

Istotny udział w rozwoju środowiska humanistycznego w Szczecinie miał Punkt Konsultacyjny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Po-

⁴² AAR Szczecin, *Korespondencje dotyczące spraw organizacyjnych szkoły 1970-1974*, sygn. I/79.

⁴³ AR Szczecin, *Dział Kadr, Sprawozdania GUS S-22 za lata 1979-1980*.

⁴⁴ AR Szczecin, *Sprawozdania GUS; S-11, S-13, S-14 za lata 1954-1980*.

⁴⁵ *Ustawa o rozwoju systemu oświaty i wychowania w Polsce Ludowej. Materiały z dyskusji sejmowej*. Warszawa 1961, ss. 9-10, art. 1.

znaniu. Powstał on z inicjatywy i dzięki staraniom Kuratora Okręgu Szkolnego Szczecińskiego B. Sadaja oraz życzliwości prorektora UAM doc. dr. J. Kwiatka.

15 listopada 1958 r. odbyła się pierwsza inauguracja roku akademickiego dla 86 studentów, którzy rozpoczęli studia w trybie eksternistycznym drugiego stopnia na kierunkach: filologia polska, historia, geografia, pedagogika, a od 1959 r. wprowadzono matematykę.

W 1960 r. w ramach Punktu Konsultacyjnego zorganizowano tzw. studia ciągle zaoczne dla nauczycieli szkół podstawowych z następującymi kierunkami: filologia polska, historia, pedagogika. Był to dalszy krok w rozwoju Punktu Konsultacyjnego. W roku akademickim 1962/63 studia rozszerzono o matematykę, a w następnym doszły jeszcze filologia germańska, geografia, biologia⁴⁶.

Dalszy rozwój Punktu Konsultacyjnego odnotowano w latach 1961-1963. Wiąże się to z faktem objęcia opieki nad nim przez prorektora UAM prof. Cz. Łuczaka. Jego zaangażowanie wsparte dużą aktywnością dojeżdżających na zajęcia do Szczecina profesorów: A. Czubińskiego, J. Topolskiego, J. Urbańskiego, docentów: J. Cholewy, H. Hurnika, Karczewskiego, S. Kaczmarka oraz doktorów: J. Abramowskiej, J. Olczaka, A. Bzdęgi, Wł. Piotrowskiego, W. Szulca spowodował uruchomienie w roku akademickim 1963/1964 w Punkcie Konsultacyjnym następujących kierunków: filologii polskiej, germańskiej, historii, geografii, biologii, matematyki, fizyki, pedagogiki⁴⁷.

Dostępna forma studiów, życzliwość i wszechstronna pomoc wykładowców dojeżdżających z Poznania umożliwiły ukończenie 500 osobom studiów drugiego stopnia, uzyskując stopień magistra w zakresie pedagogiki, historii, filologii polskiej, geografii. Było to duże osiągnięcie zważywszy, że województwo szczecińskie w latach pięćdziesiątych posiadało największy procent nauczycieli niewykwalifikowanych w skali kraju⁴⁸.

Inicjatywa utworzenia w Szczecinie placówki humanistycznej od początku zyskała pełną aprobatę społeczeństwa oraz przychylność i życzliwość władz Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu.

29 czerwca 1968 r. w piśmie Nr VII N N 48-92/68 Rektor UAM przesłał do Departamentu Studiów Uniwersyteckich, Ekonomicznych i Pedagogicznych MOiSzW propozycję w sprawie struktury organizacyjnej Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Szczecinie.

Minister Oświaty i Szkolnictwa Wyższego prof. H. Jabłoński zarządzeniem nr Dn 5-0242-37/68 powołał do życia Wyższą Szkołę Nauczycielską

⁴⁶ Archiwum UAM Poznań, *Kronika UAM za lata 1958 - 1965*.

⁴⁷ Tamże, s. 57.

⁴⁸ UAM Poznań, *Kronika UAM za lata 1962 - 1965. Sprawozdanie prorektora prof. J. Wąsickiego ds. studiów zaocznych*, s. 76.

w Szczecinie jako filię UAM, a zarządzeniem MNSzWiT nr 7/029/74 z dnia 11 I 1974 r. dotychczasowa WSN podniesiona została do Wyższej Szkoły Pedagogicznej⁴⁹.

Kolejna reorganizacja struktury WSP ma miejsce w 1975 r. Na podstawie umowy zawartej między wojewodą szczecińskim, a Ministrem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki działający dotychczas jako samodzielna placówka naukowo-badawcza Instytut Zachodnio-Pomorski włączony został w skład WSP. W roku następnym nastąpiła także reorganizacja poszczególnych służb administracyjnych, stosownie do wymogów szkoły wyższej. Powstał Dział Nauki i Wydawnictw, zmianie uległa także struktura Biblioteki Głównej.

W początkowym okresie istnienia WSN borykała się z brakiem odpowiedniej ilości wysoko kwalifikowanej kadry naukowo-dydaktycznej. W pierwszym roku działalności kadra nauczycieli akademickich składała się z 3 docentów, 6 starszych wykładowców, 16 wykładowców oraz 3 lektorów. Sytuacja uległa zmianie już w latach siedemdziesiątych, a w 1980 r. WSP w procesie dydaktyczno-naukowym zatrudniała: 6 profesorów nadzwyczajnych, 18 docentów, 51 adiunktów, 85 starszych asystentów, 12 asystentów, 41 starszych wykładowców i 6 wykładowców⁵⁰.

Imponujący jest także dorobek dydaktyczny młodego ośrodka humanistycznego w Szczecinie. W latach 1969-1980 WSN a następnie WSP oddały oświacie, kulturze oraz administracji państwowej 4 904 dobrze przygotowanych nauczycieli różnych dyscyplin. Większość z nich zasiliła szeregi kadry nauczającej szkolnictwa podstawowego i ponadpodstawowego województwa szczecińskiego.

Uruchomienie studiów muzycznych w Szczecinie jest także po części zasługą Poznaniaków. Czynnione przez B. Sadaję starania uwieńczone zostały podpisaniem porozumienia z dziekanem IV Wydziału Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Poznaniu doc. E. Maćkowiakiem. Dnia 1 X 1961 r. uruchomiono w Szczecinie Punkt Konsultacyjny PWSM w Poznaniu⁵¹. Po przeprowadzeniu egzaminów z 23 kandydatami, 19 zakwalifikowano na I rok studiów. Od października 1961 r. Punkt Konsultacyjny PWSM rozpoczął działalność dydaktyczną.

Pierwszym kierownikiem pedagogicznym został W. Kondulski. Kierownictwo i opiekę nad Punktem powierzono kierownikowi Okręgowego Ośrodka Muzycznego T. Gabrysiewiczowi. Z dniem 3 lipca 1980 r. na bazie porozumienia zawartego pomiędzy wojewodą szczecińskim Henrykiem

⁴⁹ Archiwum Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Szczecinie (dalej AWSP Szczecin), *Plan rozwoju uczelni 1973-1974 i wnioski o przemianowanie WSN w WSP*, sygn. I/17.

⁵⁰ WSP Szczecin, Dział Zatrudnienia i Plac. *Sprawozdanie za 1980 rok*.

⁵¹ Materiały uzyskane w Dziekanacie PWSM filia w Szczecinie.

Kanickim i Rektorem PWSM w Poznaniu prof. Stefanem Stuligroszem uruchomiono w Szczecinie filię muzycznej uczelni Poznania, tworząc w niej Wydział Wychowania Muzycznego oraz Wydział Instrumentalny z sekcją pedagogiki instrumentalnej.

W okresie działalności Punktu Konsultacyjnego w latach 1961 - 1980 studia z zakresu wychowania muzycznego ukończyło 109 osób⁵².

Szczeciński ośrodek akademicki powstał dzięki zaangażowaniu miejscowego społeczeństwa oraz dużej pomocy udzielanej przez ośrodek naukowy w Poznaniu.

Poznański ośrodek naukowy udzielił powstającemu wyższemu szkolnictwu szczecińskiemu daleko idącej pomocy merytorycznej, przy organizowaniu poszczególnych uczelni, a później kadrowo je wspierał.

Powstałe w Polsce Ludowej w Szczecinie szkolnictwo wyższe odegrało ważną rolę polityczną i społeczną, o zasięgu nie tylko regionalnym, ale także ogólnokrajowym. Przejęcie Pomorza przez Polskę, a następnie szybkie i racjonalne zagospodarowanie regionu bezpośrednio wzmocniło nasz kraj, a pośrednio całą wspólnotę socjalistyczną.

Społeczne reperkusje istnienia wyższych uczelni sprowadzały się do oddziaływania na lokalną społeczność. Wpływ ten przejawiał się w rozwijaniu i upowszechnianiu funkcji dydaktycznej, wyrażającej się w sposobie oraz efektach przekazywanej słuchaczom wiedzy fachowej i ogólnej oraz dostarczaniu gospodarce narodowej wysoko kwalifikowanych kadr. Imponujący jest w tym względzie dorobek młodego środowiska akademickiego. Łącznie uczelnie szczecińskie: Politechnika, Pomorska Akademia Medyczna, Akademia Rolnicza, Wyższa Szkoła Pedagogiczna, Wyższa Szkoła Morska oraz filia Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej przekazały do 1980 r. gospodarce kraju 41 059 absolwentów, z tego 19 760 inżynierów i ekonomistów, 6 118 lekarzy ogólnych i stomatologów, 9 013 specjalistów z zakresu rolnictwa, zootechniki rybactwa, 4 904 humanistów, i 1 209 wysoko kwalifikowanych oficerów marynarki handlowej oraz 109 dobrze przygotowanych fachowców z zakresu wychowania muzycznego.

W ciągu minionych lat systematycznie rosła ranga szczecińskiego ośrodka akademickiego. Na ogólną liczbę 91 wyższych uczelni, jakie funkcjonowały w Polsce w 1980 r., Ziemia Zachodnie posiadały 26, w tym: 8 we Wrocławiu, 6 w Gdańsku, 5 w Szczecinie, 2 w Olsztynie, 2 w Zielonej Górze, 2 w Opolu oraz 1 w Koszalinie. Uwzględniając także ilość absolwentów oddanych gospodarce narodowej wyrażający się liczbą 3 147 osób szczeciński ośrodek akademicki zajmuje 3 miejsce wśród analogicznych na Ziemiach Zachodnich po Wrocławiu i Gdańsku.

⁵² W oparciu o dane statystyczne uzyskane w Dziekanacie PWSM filia w Szczecinie.

Systematycznie rozwija się kadra naukowo-dydaktyczna i naukowa szczecińskiego ośrodka akademickiego. O ile w 1945 r. w spisie ludności Szczecina nie figurował żaden uczony w pełnym tego słowa znaczeniu, to w 1980 r. w procesie dydaktyczno-wychowawczym zatrudnionych było: 87 profesorów, 223 docentów, 677 adiunktów, 880 starszych asystentów i asystentów.

